सःनीलत्वंप्राप्तः तत्रमानुषलोके संहारविसर्गकल्पं बंधनैर्विधिनिषेधनिगडैःक्लिश्यमानस्तपोवृद्धिकुर्वाणोहारिद्रंषष्ठंसर्गंदेवताभावमुपैति तत्रापिसंहारविक्षेपशतेकल्पशतेजातेसति व्यतीतेव्यतिगच्छति कर्म व्यतिहारेतङ् गतिकांत्यर्थस्यवीधातोरंतःप्रश्लिष्टस्यईधातोर्व्यतिपूर्वस्येदंरूपं तथाचदेवोभूत्वामनुष्यत्वमुपैतिमानुषश्चभूत्वादेवत्वमुपैतीत्यर्थः ॥ ४० ॥ एतदेवाह हारिद्रेत्यादिना देवःसहस्रशःकल्पान्संचरन्नप्यविप्रमुक्तोविषयवियोगहीनोनिरयेचसंवर्तकृतानिकल्पेकल्पेकृतानिफलानिभुंजानोगतीःसंचरंस्तिष्ठतीतिपूर्वेणान्वयः गतिसंख्यादशपंचचत्वारिचेत्येकोनविंशतिसहस्राणि अयमर्थः एकोनविंशतिमुखःप्रविविक्तभुगितिश्रुतेःस्वमोपमेस्वर्गेपिदशेंद्रियाणिपंचप्राणामनआदिचतुष्टयंचेत्येकोनविंशतिर्जायद्वासनामयानिभोगसाधनानिवर्तंते तान्येवपूर्ववत्तावंतिशतानिसहस्राणिचभवंतिअत्रदिव्योपिभोगोरागहेतुत्वात्पुण्यक्षेपकत्वादनित्यत्वाच्चनिरयएवेतिस्वर्गोपिनिरयभोगउक्तः ततश्चएनंनरंनिरयात्भोगप्रदकर्मणःसकाशात्तुविमुक्तंविद्धि स्वर्गोपिक्षयवानित्यर्थः अन्येष्वपिसंभवेषुस्थावरतैर्यग्योन्यादिषुमानुषवर्ज्येषु तस्मात्तिर्यक्सर्गवद्देवसर्गोपिभोगभूमित्वाद्धेयएवेतिभावः ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ व्यतीतेइत्यस्यार्थंस्पष्टयति सइति देवामानुषत्वंमानुषाश्चदेवत्वंभजंतइत्यर्थः अमृतत्वं अष्टौपूर्वोक्तानिश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राण

सतत्रसंहारविसर्गमेकंस्वधर्मजैर्बंधनैःक्लिश्यमानः ॥ ततःसहारिद्रमुपैतिवर्णंसंहारविक्षेपशतेव्यतीते ॥ ४० ॥ हारिद्रवर्णस्तुप्रजाविसर्गात्सहस्रशस्तिष्ठतिसंचरन्वै ॥ अविप्रमुक्तोनिरयेचदैत्यततःसहस्राणिदशापराणि ॥ ४१ ॥ गतीःसहस्राणिचपंचतस्यचत्वारिसंवर्तकृतानिचैव ॥ विमुक्तमेनंनिरयाच्चविद्धिसर्वेषुचान्येषुचसंभवेषु ॥ ४२ ॥ सदेवलोकेविहरत्यभीक्ष्णंततश्च्युतोमानुषतामुपैति ॥ संहारविक्षेपशतानिचाष्टौमर्त्येषुतिष्ठत्यमृतत्वमेति ॥ ४३ ॥ सोस्मादथभ्रश्यतिकालयोगात्कृष्णेतलेतिष्ठतिसर्वकृष्टे ॥ यथात्वयंसिध्यतिजीवलोकस्तत्तेभिधास्याम्यसुरप्रवीर ॥ ४४ ॥ दैवानिसव्यूहशतानिसप्तरक्तोहरिद्रोथतथैवशुक्लः ॥ संश्रित्यसंधावतिशुक्लमेतमष्टावरानर्च्यतमान्सलोकान् ॥ ४५ ॥

चित्तमनोबुध्याख्यानिज्ञानेंद्रियाणि दृष्टिसृष्टिमाश्रित्यतान्येवस्वस्वविषयलयोदयकारणानीतिविषयभेदात्तान्येवशतानिसहस्राणिवालयोदयान्मर्त्येषुयस्तिष्ठतिसउपैतीत्यन्वयः ॥ ४३ ॥ सोऽस्मात्संकल्पकृताल्लयोदयप्रवाहात् कालःकलिरूपस्तद्योगाच्चप्रभ्रश्यकृष्णेतलेतलवदधोगतेसर्वकृष्टेसर्वेभ्योनीचेस्थावरेतिष्ठति अयमारोहावरोहप्रवाहपतितः सित्ध्यतिमुच्यते ॥ ४४ ॥ मुक्त्युपायमेवाह दैवानीति समुमुक्षुःसप्तव्यूहशतानिदैवानिसंश्रित्यरक्तादिक्रमेण अंतेशुक्लएवसन्नवरॉल्लोकान्संधावतीतिसंबंधः एकस्यानेकधाभावोव्यूहः बुद्धेःश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणमनोबुद्धिरूपेणसप्तधाभूतायास्तत्तदिंद्रियवृत्तिभेदात् व्यूहानांशतानिसहस्राणिवापूर्ववद्भवंति तत्रदैवानिसात्विकानिशमदमादीन्येवसंश्रित्यप्रथमंरक्तःशमाद्यभिमानिदेवतारूपः अत्यंतंशमादिमान्भवति ततोहारिद्रोदैवस्ततःशुक्लःकौमारोबालवद्रागद्वेषशून्योभवति ततःअष्टावरान् अष्टौपुर्यःअवराअनुत्कृष्टाःपश्चाद्भावायेषुतान्सगुणात्मरूपान्लोकान् अर्च्यतमान् धूम्रादिमार्गप्राप्यचंद्रलोकादर्च्यादर्च्यतरोऽर्चिरादिमार्गप्राप्योब्रह्मलोकस्ततोप्यर्च्यतमान् ज्ञानैकप्राप्यलोकान्योगफलभूतान् तस्याभिध्यानात्तृतीयंदेहभेदेविश्वैश्वर्यंकेवलआप्तकामइत्यादिश्रुतिप्रसिद्धंतृतीयमैश्वर्यंप्राप्नोतीत्यर्थः ॥ ४५ ॥

Digitized by Google